

DAVR YARATGAN QAHRAMONLAR TABIATI VA OBRAZLILIK

Baisov Axmad Sabijonovich,*Chirchiq davlat pedagogika universiteti,**Fakultetlararo chet tillar kafedrası dotsent v.b., f.f.b.f.d (PhD)**E-mail: a.baisov@cspu.uz***DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18340446>**

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'zbek va ingliz romanchiligida XX asr hamda mustaqillik davrida shakllangan falsafiy-psixologik roman poetikasi qiyosiy-tipologik asosda tahlil qilinadi. Jeyms Joys, Frans Kafka, Albert Kamyu, Ernest Xeminguey, Somersset Moem kabi G'arb adiblari hamda Abdulla Qodiriy, Xurshid Do'stmuhammad, Isajon Sulton singari o'zbek romannavistlarining asarlari misolida shakliy-uslubiy izlanishlar, ramziy tasvir va psixologik tahlilning badiiy vazifasi ochib beriladi. Tadqiqotda roman ekspozitsiyasining g'oyaviy yuklama kasb etishi, millat taqdiri, iymon va nafs, "o'tish davri" fojealarining badiiy ifodasi markazga qo'yiladi. Qiyosiy tahlil natijasida ingliz romanchiligida diniy-falsafiy motivlarning nisbatan erkin talqin qilinishi, o'zbek romanchiligida esa ularning ramz va ishoralar orqali ifodalangani asoslab beriladi. Maqola shakl va mazmun uyg'unligi asosida roman janrining badiiy-evolyutsion xususiyatlarini yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: obraz, syujet, uslub, shakl, mazmun, g'oya, mafkura, talqin.

Аннотация. В статье на сравнительно-типологической основе анализируется поэтика философско-психологического романа, сформировавшаяся в узбекской и английской прозе XX века и периода независимости. На материале произведений западных писателей Джеймса Джойса, Франца Кафки, Альбера Камю, Эрнеста Хемингуэя, Сомерсета Моэма, а также узбекских романистов Абдуллы Кадыри, Хуршида Дустмухаммада, Исаджона Султона раскрываются формально-стилистические поиски, символическая образность и художественная функция психологического анализа. Особое внимание уделяется идейной нагрузке экспозиции романа, художественному осмыслению национальной судьбы, категорий веры и страсти, а также трагедий «переходного периода». В результате сравнительного анализа обосновывается, что в английском романе религиозно-философские мотивы интерпретируются более свободно, тогда как в узбекской прозе они преимущественно выражаются через символы и намёки. Статья направлена на раскрытие художественно-эволюционных особенностей жанра романа в единстве формы и содержания.

Ключевые слова: образ, сюжет, стиль, форма, содержание, идея, идеология, интерпретация.

Abstract. This article analyzes the poetics of the philosophical-psychological novel formed in Uzbek and English prose during the twentieth century and the period of independence on a comparative-typological basis. Drawing on the works of Western writers such as James Joyce, Franz Kafka, Albert Camus, Ernest Hemingway, and Somerset Maugham, as well as Uzbek novelists Abdulla Qodiriy, Khurshid Dustmuhammad, and Isajon Sulton, the study reveals formal and stylistic experiments, symbolic imagery, and the artistic function of psychological analysis. Special attention is paid to the ideological significance of novelistic exposition, the representation of national destiny, faith and desire, and the artistic depiction of the tragedies of the "transitional period." The comparative analysis demonstrates that religious-philosophical motifs are interpreted more openly in English novels, whereas in Uzbek prose they are expressed mainly through symbols and implicit allusions. The article aims to illuminate the artistic and evolutionary features of the novel genre based on the unity of form and content.

Keywords: image, plot, style, form, content, idea, ideology, interpretation.

Kirish. XX asr va mustaqillik davri adabiy jarayonlari jahon va milliy romanchilikda inson ruhiyati, ijtimoiy ong va tarixiy o'zgarishlarni badiiy idrok etishning

yangi shakllarini yuzaga chiqardi. Ayniqsa, falsafiy-psixologik roman janri davr muammolari, millat taqdiri, e'tiqod va ma'naviy inqiroz masalalarini obrazli talqin qilishda yetakchi mavqega ega bo'ldi. Ushbu jarayon o'zbek va ingliz romanchiligida turlicha tarixiy, mafkuraviy va estetik sharoitlar ta'sirida shakllandi.

Mazkur maqolada Abdulla Qodiriy, Xurshid Do'stmuhammad, Isajon Sulton singari o'zbek adiblari hamda Jeyms Joys, Frans Kafka, Albert Kamyu kabi G'arb yozuvchilarining romanlari misolida davr yaratgan qahramonlar tabiati, obrazlilik va ramziy ifoda masalalari qiyosiy-tipologik asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – roman ekspozitsiyasi, syujet va psixologik tahlil orqali davr ruhi va inson konsepsiyasining badiiy ifodalanish xususiyatlarini ochib berishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Irland yozuvchisi Jeyms Joys, nemis yozuvchisi Frans Kafka, fransuz adibi Albert Kamyu, ingliz adibi Somerset Moem, amerikalik Ernest Xemingueylar ijodida ham turfa shakliy-uslubiy hamda psixologik roman poetikasining yuzaga kelganiga imon keltiramiz. Shu boisdan, bular boshqa, ayniqsa, ingliz va o'zbek yozuvchilariga ham ta'sir o'tkazmasdan qo'ymaydi, albatta. Lotin Amerikasidan falsafiy-psixologik roman shaklini boshlab bergan Gabriel Garsia Markesning "Tanholik" romani ham jamiyatning kiborlar qo'lida o'yinchoq bo'lishidan ogohlantiradi. Qo'shni qirg'iz xalqining Chingiz Aytmatovi, qozoqlarning Muxtor Avezovi, inglizmanlarda Berdi Kerbabayev, turklarda Ahmad Lutfiy Qozonchi, Rashod Nuri Guntekin, O'rxan Pamuq, Olim Oqcha kabi yangi davr romannavislarida falsafiy-tasavvufiy motivlar konseptiyasi alohida monografik planda o'rganiladigan fragmentlarni namoyon qiladi. Bularning barchasida – inson va yangi davr voqeligi, ikki jahon urushi orasidagi yo'qsillik, illatlar, fojealar batartib hikoya qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda adabiyotshunoslik fanining qiyosiy-tipologik, tarixiy-adabiy, poetik va tahliliy metodlaridan foydalanildi. O'zbek va ingliz romanchiligidagi falsafiy-psixologik romanlar shakl va mazmun uyg'unligi, obrazlar tizimi, ramziy tasvir va ekspozitsiya funksiyasi nuqtai nazaridan qiyosiy tahlil qilindi.

Shuningdek, matn ichki strukturasi ochish maqsadida semantik va kontekstual tahlil usullariga murojaat etildi, adiblarning individual ijodiy konsepsiyasi esa adabiy-estetik qarashlar va davr mafkurasi bilan uzviy bog'liqlikda yoritildi.

Tahlillar va natijalar. O'zbek va ingliz romanchiligidagi uslubiy-shakliy izlanishlarni quyidagi tasnifda ko'rib chiqamiz:

1. *XX asr tongotarida Turkistonda ro'y bergan jadidchilik harakatining ijtimoiy-psixologik asoslari o'zbek romanchiligida katta bir yangilanishga keng yo'l ochib berdi. arab, ingliz va boshqa xorijiy adbiyot muhiblarining ta'sirida yangi o'zbek romanchiligi paydo bo'ldi.*

2. *Ingliz romanchiligida diniy-tasavvufiy qadriyatlar, ana'ana va novatorlikni qo'lga kiritdi. Chunki bizning o'lkamizdagi sobiq kommunistik mafkura bunday yo'l*

tutishga imkon bermadi. Sobiq kommunist obrazini yaratish mafkura bilan belgilab berildi. Shu bois, falsafiy-tasavvufiy motivlar singdirilishiga tuzumning o'zi qattiq qarshi turdi.

3. O'zbek romanchiligida 90-yillaridan keyingi ifoda madaniyati ingliz adabiy tas'irining sezilarli darajada (Jaloliddin Rumiy) oshdi. Bu tasvirdagi rivoyat, hikoyat, mif va boshqa folklor janrlarining sinkretik ifodasida yuzaga chiqdi.

4. Ingliz yozuvchilari oilaviy-maishiy masalalarni diniy nuqtai nazardan ochib berish yo'lidan bordilar. "Sargo'zasht didaktika" kabi ingliz xalqi hayoti bilan bog'liq **metamorfozalar** shular jumlasidandir.

5. O'zbek adabiyotida "ong yuvish" mexanizmi Nazar Eshonulning "Go'ro'g'li", "Ta'qiq mevasi", Xurshid Do'stmuhammadning "Bozor", Ulug'bek Hamdamning "Muvozanat", "Isyon va itoat", Isajon Sultonning "Boqiy darbadar", "Ozod" nomli falsafiy-tasavvufiy, psixologik romanlarda istiqlol kayfiyatida yashayotgan "o'tish davri"ning og'riqlarini o'z tanida his etgan, shu yo'lni ozmi-ko'pmi bosib o'tgan qahramonlar, zamondosh odamlar obrazi bilan boyitildi.

6. Ingliz adiblaridagi voqelik (fabula), "pafos"ni birdaniga kutilmagan vaziyatlardan boshlash, inson e'tiqodi, iymoni, e'timodining kuchli va zaif tomonlarini yangi inson fenomeni bilan ochib berish yo'lidan bordilar. Man shu xususiyatlar o'zbek va ingliz nosirlarining ijtimoiy-ma'naviy hamda ruhiy kredosini belgilab beradi desak, mubolag'a qilmagan bo'lamiz.

Shakl bilan bog'liq motivlar trinar sintezi. Badiiy adabiyotda shakl tushunchasi ikki xil ma'noda qo'llaniladi. Badiiy shakl (janr)ni yuzaga keltiruvchi omillar aslida hayotni yozuvchi qanday tarzda qabul qilishi va uni tasvirlay olishi bilan bog'liq holda namoyon bo'ladi. Masalan, e'tibor beraylik ilk roman yozuvchi Abdulla Qodiriy "O'tkan kunlar" asarida Inglizistonning boshiga tushgan qora kunlar, xonliklarning ichdan mirilishi, atrof-javonibdan shom azonining eshinishi bilan boshlaydi. Shu zaylda yozuvchi voqelikni mazmunga, mavuzning – yaqin o'tkan kunrini hikoya qilish orqali tushuntiradi:

"1264-inchi hijriy, dalv oyining o'n yettinchisi, qishki kunlarning biri, quyosh botqan, tevarakdan shom azoni eshinishidir... Darbozasi sharqi-janubiyga qaratib qurilgan bu dong'dor saroyni Toshkand, Samarqand va Buxoro savdogarlari egallaganlar, saroydagi bir-ikki hujrani istisno qilish bilan boshqalari musofirlar ila to'la. Saroy ahli kunduzgi ish kuchlaridan bo'shab hujralariga qaytqanlar, ko'b hujralar kechlik osh pishirish ila mashg'ul, shuning uchun kunduzgiga qarag'anda saroy jonliq: kishilarning shaqillashib so'zlashishlari, xoxolab kulishishlari saroyni ko'kka ko'targudek. Saroyning to'rida boshqalarga qarag'anda ko'rkamrak bir hujra, anovi hujralarga kiygiz to'shalgani holda bu hujrada qip-qizil gilam, uttalarda bo'z ko'rpalar ko'rilgan bo'lsa, munda ipak va adras ko'rpalar, narigilarda qora charog' sasig'anda, bu

hujrada sham' yona-dir, o'zga hujralarda yengil tabi'atlik, serchaqchaq kishi-lar bo'lg'anida bu hujraning egasi boshqacha yaratilishda. Og'ir tabi'atlik, ulug' g'avdalik, ko'rkam va oq yuzlik, kelishgan, qora ko'zlik, mutanosib qora qoshliq va endigina murti sabz urgan bir yigit. Bas, bu hujra bino va jhoz yog'idan, ham ega jihatidan diqqatni o'ziga jalb etarlik edi. Qandog'dir bir xayol ichida o'lturg'uchi bu yigit Toshkandning mashhur ayonlaridan bo'lg'an Yusufbek hojining o'g'li – Otabek”.

Juda ko'pchilik romanlarda ekspozitsiya (tushuntirish)ni yozuvchi qandaydir tabiat tasviri bilan boshlaydi. Bu tabiat tasviri voqealarning shiddatli oqimida, g'oya, mazmun bilan vobastalik kasb etib, bosh qahramon, yozuvchi konsepsiyasining mag'zini tashkil etadi. Birinchi o'zbek romani “Inqilob” jurnalida e'lon qilinganida 1922-25-yillarda Abdulla Qodiriy hali endigina yigirma olti yoshga to'lgan iste'dodlardan edi. Roman “Toshkentlik oshiqlar” deb nomlanib, keyinchalik tugal holatga kelganidan keyin adib “O'tkan kunlar” nomini beradi. Demak, har qanday asarda shakl bilan bog'liq uyg'unlik keyingi davr romannavislarida ham kuzatiladi. Hayot haqiqatini teran his qilish, Otabekning portreti bilan bog'liq tasvirlarda yozuvchi kimga va nimaga ishora qilinayotganini bilish mumkin. **“Quyosh botqan, tevarakdan shom azoni eshitiladir”** kabi jumlasida Inglizistonning boshida qora bulutlar keza boshlagani, millat endi tamomila rus mustamlakasiga aylangani, azaliy qadriyatlarimiz, millatimiz taqdiriga befarq bo'lmagan insonki bor, buni ich-ichidan ishoralar, ramzlar tili bilan anglab yetadi.

Prof. Dilmurod Quronov bu haqda shunday mulohazalarni ilgari suradi: “A.Qodiriy o'zining ijodiy sajiyasi, xarakter xususiyatlari bilan, masalan, Cho'lpondan yoxud Fitratdan jiddiy farq qiladi. Agar Cho'lpon bilan Fitrat 20-yillarning o'rtalarigacha qaynoq ijtimoiy faoliyat bilan mashg'ul bo'lganlarini, A.Qodiriy esa, avvalo, ular singari qaynoq faoliyatda bo'lmagani va tez orada undan tamom chetlanganini e'tiborga olsak, bu farq yaqqol ko'zga tashlanadi. Aytmoqchimizki, Cho'lpon bilan Fitrat ijtimoiy jarayon ichida yashagan bo'lsalar, ijtimoiy jarayon A.Qodiriyning ichida yashagan. A.Qodiriy ijodiy evolyutsiyasida voizdan san'atkorga aylanish jarayoni nisbatan ertaroq boshlangani, 20-yillar avvalidayoq “O'tgan kunlar”dek san'at asarini dunyoga keltira olgani ham buning dalilidir. A.Qodiriy tabiatan “faoliyat kishisi” (“deyatel”) emas, ko'proq “mushohada kishisi” (sozersatel”) ediki, fitratidagi shu xususiyat tufayligina zamonasi uning uchun boshqalarga nisbatan ertaroq estetik obyektga aylandi...”. Mazkur manbadan anglashiladi bir davrda yashagan uchta jadidning uslubiy-shakliy o'ziga xosligi tamomila jiddiy tafovutlanadi. Fitratda – tragik talqin ustuvor ahamiyat kasb etsa, Cho'lponda lirik kayfiyat zuhur qiladi. Qodiriyda esa falsafiy-psixologik o'lchov motiv va konsepsiya darajasiga ilgarilaydi.

2. Ma'lumki, ingliz romanchiligida ham xuddi Abdulla Qodiriy singari tasvir ekzislariga guvoh bo'lamiz. Jeyms Joys faylasuf, esseist, tarixchining “Ullis” romanida xuddi Abdulla Qodiriyning **“Quyosh botqan, tevarakdan shom azoni eshitiladir...”**

jumlasi kabi xalqning, jamiyatning boshiga mislsiz yog‘ilayotgan og‘riqlar kabi taassurot uyg‘otadi o‘quvchida. Har ikkala roman yozilgan davr orasida 20 yil vaqt bor. A.Qodiriy o‘tgan asrning 20-yillari adog‘ida yozib tugallagan bo‘lsa, o‘sha davrda ingliz xalqining boshiga yog‘ilgan mushkulotlarni anglash qiyin emas. Mana shu tasvir modusida hayotning barcha qirralari o‘z aksini topmoqdaligini tushunib olamiz:

Yozuvchi Jeyms Joysning “Musavvining yoshlikdagi shamoyili” qissasida ma’shum bir ogohlikni o‘quvchiga mono-dialogik, mistik-reallik bilan tushuntirishga harakat qiladi. Asarning ekspozitsiyasi mana shu asl maqsaddan darak berayotgani sir emas:

Poyezd shovqin-suron bilan Korkka kirib kelganida, hali juda erta edi. “Viktoriya” mehmonxonasidagi xonada Stiven yana uxlagani yotdi. Charaqlagan quyoshning iliq nurlari derazani qopladi. Stiven ko‘chada hayot qaynay boshlaganini eshitdi. Otasi qo‘l yuviladigan joyda tik turib sochig‘i, yuziga va mo‘yloviga sinchiklab qarayotir, u suv solingan ko‘za ustidan bo‘ynini cho‘zib, o‘zini yaxshiroq ko‘rmoqchi bo‘lib boshini burdi. Ayni paytda, ohista, har bir so‘zni ohangga solib cho‘zib xirgoyi qildi:

Yoshligimda go‘rlik qilib,

Uylandim-qo‘ydim.

Mana endi, jonginam,

Baridan to‘ydim.

Ro‘zg‘or degan g‘or ekan,

Bilibman qaydan?

Baxtimni izlayman

Men Amriqodan?

Biroq vaqt oqar suvday

Suluv qariydi.

Misli tonggi shudringday

Nurdan ariydi”.

Deraza ortidagi serquyosh shahar shovqini va otasining hazil aralash hazin qo‘shiqqa turli pardalarda sayqal berayotgan ovozi Stivenning ko‘nglidagi tungi vahimalar asoratini butkul haydaydi. U o‘rnidan irg‘ib turib, kiyina boshladi va xirgoyi tugagach, otasiga dedi”.

Inson o‘z mayllari va ehtiyojlari bilan birga umr kechiradi.

Ingliz yozuvchisi ham Jeyms Joys qalamiga mansub ushbu tasvirlar millat taqdiridan kuyunchaklik bilan so‘z yuritayotgan donishmand bir odamni ko‘z oldimizda paydo qiladi. Odamlar yetkazgan aziyatlardan azob chekib hayot sinovlarini boshidan o‘tkazayotgan inson taqdiri bu yerda muhim. Hech g‘ami yo‘q, nafsini yegan, boshqalarni nazarpisand qilmaydigan odamning taqdirini esa o‘zingiz o‘ylab ko‘ring. Bu o‘rinda xuddi millat taqdiriga befarq yoki mas’ullar ikki toifaga bo‘linadi. Bir millat sajiyasi sifatida

hayot kechirish musulmon birodarlarning hali boshida ko'p qiyinchiliklar borligini dalolatlamoqda. Mana shu konsepsiya roman kompozitsiyasida qizil ip bo'lib o'tgan. Binobarin, hayotning real, yashab turgan manzarasi yozuvchining o'zining azob va uqubatlarining mahsulidir. U shu tariqa boshqalarga ta'sir qilish muhimligini anglab tursada, odamlardagi iymonni o'rnini nafs egallashi, vijodning o'rnini o'zini o'ylab yashashi, boyish, shon-shuhrat, birovlarining, yetim, beva-bechoraning haqini yeyishi xususida iztirob tortishini akslantirmoqda.

3. O'zbek romanchiligining uchinchi davri 90-yillarga to'g'ri keladi. Bu ham bo'lsa Xurshid Do'stmuhammadning "Bozor" nomli asaridir. Roman Vatanimizning "o'tish davri"ni yodimizga soladi. Asarning ekspozitsiyasida, ya'ni boshlamasida shunday tasvirlar keltirilgan:

– Qani, kep qoling, asalidan op qoling!

– Asal bo'lsa, sotarmiding, anoyi?

– Beshik bormi. Beshik?

– Sumagi qoldi. opog'i, sumagi?

– Teri bormi, teri?

– To'yga qalampir ola keting!

– Qo'y terisi kerak, qo'y terisi?

– Qopqon opketaqol tozi?

– Sho'rtak qurt kerak edi?

Bozorda har kim keragini so'raydi, har kim topganini sotadi, eplaganini oladi. Bozor maydonlari, rasta oralari qadrdon qo'tonga yangi qaytgan podkni eslatadi – shom qorong'usida adashib-netgan ona-bola qo'y-qo'zi, echki-uloq singari xaridor sotuvchisini, sotuvchi xaridorini qulog'i ding, ko'zi jonsarak, yelib-yugurib izlaydi"

O'zbekiston xalq yozuvchisi Xurshid Do'stmuhammadning "Bozor" romani "o'tish davri" qiyinchiliklarini juda mahoratli ifodalay olgan asarlar sirasiga kiradi. Unda Fozilbek ma'naviyat va ma'rifat izlab yo'lga chiqqan oshiq yigit. U hayotni bozor deb tasavvur etarkan, polifonik tafakkur F.Dostoyevskiy, L.Tolstoy, J.Joys singari adiblar qismatini ko'z o'ngimizda gavalantiradi. Joysning iqrorlari xuddi o'zbek adabiyotida qariyb yuz yildan keyin sodir bo'lgan metamorfozalarni yodimizga soladi.

Xulosa. Umuman olganda, *birinchi* talqinda Abdulla Qodiriy millat boshiga yog'ilyotgan og'ir kunlarning nechog'li ayanchli bo'lishini ramzlar, ishoralar tilida hikoya qilsa, *ikkinchi* talqinda Jeyms Joys ingliz millatining qora kunlari ham maishiy hayoti og'irlashib borayotganidan so'z ochadi. Uchinchi talqinda Xurshid Do'stmuhammad – Fozilbek timsolida katta maqsadlar bilan olislarga ko'z tikayotgan yosh bolakayning orzulari naqadar beg'uborligini, quyosh chiqishini intiqlik ila kutishini ifodalaydi. Mana shu *trinar* yaxlitlik shakliy ustqurma va mazmuniy o'xshashlik tabiatini reallastiradi. Inson jami hayotning quvonqliklarini bolalikdagi kabi xotirasida saqlay

olmaydi. Roman bosh qahramoni Fozilbek ham ana shu ma'naviy hayot haybatidan ta'sirlanyapti. Millat boshiga kelgan Istiqlolni Fozilbekning avlodi ulkan xursandchilik bilan kutib olyapti. Yosh payti O'zbekiston mamlakati Fozilbek tasavvurida istiqloлга erishgandi. Mana shu erishishni oson qabul qilish mumkin emasligini u juda erta anglaydi. Demak, har uchala adib so'zlayotgan qahramonlarning xarakteri ideal obrazdir. Bu ideallik inson tabiati bilan uzviy bog'liqlikda ro'y beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Aytmatov, Ch. *Asrga tatigulik kun* (2018).
2. Camus A. *L'Étranger (Yot)*. Gallimard (1942).
3. Do'stmuhammad, X. *Bozor* (2004).
4. Eshonqulov, N. *Go'ro'g'li* (2017).
5. García Márquez, G. G. *One Hundred Years of Solitude*. Editorial Sudamericana (1967).
6. Güntekin, R. N. *Çalıkuşu*. İnkılâp Kitabevi (1922).
7. Hamdam, U. *Muvozanat*. Yangi asr avlodi (2024).
8. Hemingway, E. *The Old Man and the Sea*. Charles Scribner's Sons (1952).
9. Joyce, J. *Ulysses*. Shakespeare and Company (1922).
10. Joyce, J. *Musavvirning yoshlikdagi shamoyili*. Akademnashr. (2021).
11. Kafka, F. *The Metamorphosis*. Kurt Wolff Verlag. (1915).
12. Moem, S. *The Moon and Sixpence*. William Heinemann (1919).
13. Pamuk, O. *Qor*. İletişim Yayınları (2002).
14. Qodiriy, A. *O'tkan kunlar*. Adabiyot va san'at nashriyoti. (2022).
15. Qodiriy, A. *Abdulla Qodiriy*. Yangi asr avlodi (2023).
16. Quronov, D. *Mutolaa va idrok mashqlari*. Akademnashr (2013).
17. Quronov, D. *Abdulla Qodiriy poetikasi va badiiy tafakkuri*. Akademnashr (2019).
18. Sulton, I. *Boqiy darbadar*. Yangi asr avlodi (2013).
19. Tillayev, T. *O'lim o'pqoni*. Akademnashr (2021).